

LÖNHÁRD ÁGNES

Mese a meséről

■ LÁZÁR ERVIN: SZEGÉNY DZSONI ÉS ÁRNKA ■

Lázár Ervin szeret mesélni. Szereti elmondani azt is, hogyan, miből születik egy-egy mesehős vagy maga a mese. Így tesz a *Százpettyes katica*, a *Mese Julinak* vagy a *Szegény Dzsoni és Árnika* esetében is. Ez a mesélőkedv ragadt át a Budapest Bábszínház társulatára, amely Lengyel Pál rendezésében a mese születését mutatja meg.

Nánay István dramaturg finoman bánt a szöveggel. Megtartotta a „mese a mesében” szerkezetet, ami a „színház a színházban” szituációt csavarintotta úgy, hogy „bábszínházban színház, s abban bábszínház” lett belőle. Ezt fűszerezte még Darvas Ferenc zeneszerző és Kátai István, akiknek segítségével a mese a zenéből kerekedik ki.

Két élő szereplő: az Apa (Kátai István) és Kislánya (Ellinger Edina) kezdi az előadást. Az előbbi zongorázik, s mivel gyermekének nem tetszik a *Für Elise*, más dallamokkal próbálkozik. Egyszer csak a Kislány felkiált, kérve, hogy apja azt a mesét mondja el neki, amit az imént játszott el zongorán. Így szövik tovább a zenéből született történetet.

A mese megelevenedik. A szoba átalakul: a hosszú komódor tetején bábok jelennek meg, s a Kislány segítségével ügyesen kiaknázzák a környezetük adta lehetőségeket. Így lesz a csipketerítőből királyi palota, a cserepes virágokból félelmetes rengeteg erdő, a szekrény fiókjából a Százcú Boszorka kincseskamrája, a zongora fölötti képből pedig maga a Hétfejű Tündér kel életre. Vetített háttér színesíti a látványt, s olykor fontos dramaturgiai funkciót tölt be: a különböző évszakok jelképeinek segítségével érzékelteti az idő múlását. Orosz Klaudia bábjai ötletesek, szemet gyönyörködtetőek, és némiképp emlékeztetnek Lázár Ervin állandó illusztrátorának, Réber Lászlónak a rajzaira.

A Kislány egyszerre írója, nézője és rendezője szegény Dzsoni és Árnika történetének. Gyakran megakasztja apját a mesélésben, kérdéseket tesz fel, kitalálja a folytatást. Beszélgetésük olyan témákat érint, mint a harag, szeretet, barátság, felelősség, félelem, áruulás. Ezek a filozofikusabb (didaktikusabb) és kevésbé látványos részek (ilyenkor csak az Apát és a Kislányt látjuk) a legkisebb nézők – nagyjából az óvodás korosztály – figyelmét nem kötik le, mert éppen akkor szakítják meg a történetet, amikor visszatálnának bele. A bonyolultabb szerkezetet a térhasználat segít átláthatóbbá tenni. Az Apa és a Kislány világát a komódor átléphetetlen fala élesen elválasztja a bábok által megjelenített mesevilágtól, amely a mese megszakításakor elsötétül. Az élő szereplők és a bábok erős kontrasztot képeznek egymással. Nem a követhetlenség idézi elő időnként a nézőtéri mocorgást – a közönség ifjabb részét egyszerűen jobban érdekli Dzsoni és Árnika története, mint az Apa és a Kislány beszélgetése.

Ezért részben a színészi játék is okolható. Kátai István zongorajátéka remek atmoszférát teremt a meséhez, lelkesedő, folyton a haját gyömöszkölő figurája azonban inkább játékos kedvű, fel sose növvő, a gyerekekkel szívesen haverkodó agglegényre, vidám természetű, fiatalos nagybácsira, esetleg jóval idősebb bátyra, mintsem apára emlékeztet. Esetleg – hogy Lázár Ervinnél maradjunk – jó Barna Károly válhatna belőle *A kislány és az oroszlánok*ban. Ellinger Edina kissé erős mimikája azt az érzést kelti, mintha – indokolatlanul – attól félne, hogy enélkül nem lesz elég meggyőző Kislány, pedig figurája kedves és szerethető.

Lázár Ervin néhány mondata gazdát cserél: bizonyos szövegek Árnika helyett a Kislány, a király helyett az Apa szájából hangzanak el. Ezzel az előadás (az eredeti mesénél hangsúlyosabban) azt sugallja, hogy Árnika története a Kislányról szól, s Östör király nem más, mint az Apa mesebeli kivetülése.

A dramaturgia abban is a színház sajátosságaihoz igazítja a szöveget, hogy elhagyja a kevésbé látványos epizódokat. Így Dzsoninak és Árnikának a Hétfejű Tündérhez vezető útja megrövidül; csak egy pásztorral, a rablókkal és a „tizenkét nagyon testvérrel” találkoznak. Ezekben a jelenetekben a sok báb teljesen betölti a teret. A kevés szereplős epizódokban (például Dzsoni és a Százcú Boszorka találkozásakor) így is ellankad a gyerekek figyelmé.

Néhány ponton – például a focimeccsnél és a mese végén – megbillen az előadás arányos szerkezete. Mivel az előbbit tulajdonképpen lehetetlen bábokkal eljátszani, ezt a jelenetet a háttérre vetített – arányait tekintve túl hosszú – animációs filmen látjuk. Ekkor válik legösszetettebbé a „színház a színházban”

A címszereplők (Kenyeres Zsuzsa és Ács Norbert)

